

Εμπλουτισμός Συστάδας

Το όνειρο της Ειρήνης είναι... ο εφιάλτης του Πολέμου

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Βιτσέντζος Κορνάρος, Ερωτόκριτος

Οι τρεις χρόνοι περάσασι, κ' οι τέσσερεις εμπάινα, 845
που η Αρετή ήτο στη φλακή,¹ κι ο Ρώκριτος στα ξένα.
Μακρά 'σαν, μακρά βρίσκετον ένας από τον άλλο,
μα 'σαν κ' οι δυό σε μιά βουλή, κ' εστέκα σ' ένα ζάλο·²
σ' μιά βράσιν³ εκεντούσασι,⁴ τα ξύλα έτσι εσυμπαίνα,⁵
που 'φτανεν η αναλαμπή σ' τσι δυό, κι όχι στον ένα. 850
Φέρνουν οι χρόνοι κ' οι καιροί που κατατάσσου ολίγα
κ' εις μάχη επίαστη ο βασιλιός με τση Βλαχιάς το Ρήγα·⁶
για μια χώρα έχου διαφορά, κ' εις όχθησαν⁷ εμπήκα
κι ο εις του αλλού λογαριασμό σε τούτο δεν εγροίκα·⁸
καθημερινώς επλήθαινε η όχθησαν κ' η μάχη 855
κι ο εις κι ο άλλος ήθελε σ' νίκος⁹ τη χώρα να 'χη.
Εμπαίνουσιν εις τα βαθιά κ' εις τα κακά μαντάτα,
καταρδινιάζουν¹⁰ πόλεμο, μαζώνουν τα φουστάτα.¹¹
Ο βασιλέας τση Βλαχιάς δε στέκει ν' ανιμένη,¹²
λαόν εμάζωξε πολύ, κ' εις την Αθήναν πηαίνει· 860
τεντώνει απ' όξω στα τειχιά, πολλά τη φοβερίζει,
με καβαλάρους και πεζούς τσι κάμπους τριγυρίζει.
'Ηκαψε δάση και χωριά, κι αδρώπους χμαλωτίζει,
κι ο πόλεμος ο φοβερός με σκοτωμούς αρχίζει.
Βλαντίστρατο τον λέγασι τούτο τον ξένο ρήγα, 865
πολλά τον επαινούσανε κείνοι που τον εσμίγα.

¹ φλακή: φυλακή.

² ζάλο: βήμα.

³ βράση: βρασμός, μεγάλη θερμότητα, ζέστη.

⁴ κεντώ (τσιμπώ, νύσσω): δίνω ή παίρνω φωτιά.

⁵ συμπαίνω: βοηθώ τη φωτιά να ανάψει μετακινώντας τα ξύλα, συνδουρίζω.

⁶ ρήγας: βασιλιάς.

⁷ όχθησαν: έχθρα.

⁸ γροικά: αντιλαμβάνομαι, αισθάνομαι, ακούω.

⁹ νίκος: νίκη.

¹⁰ καταρδινιάζω: ετοιμάζω.

¹¹ φουστάτο: στράτευμα.

¹² ανιμένη: περιμένη.

Είχε φουσάτα δυνατά κ' η μια μερά κ' η άλλη,
γιατί κ' οι δυο ήσα μπορετοί,¹³ και βασιλιοί μεγάλοι·
στο 'να φουσάτον ήσανε κ' εις τ' άλλον αντρειωμένοι
κι όπου 'χε χάσει σήμερα, τοδεταχιάς¹⁴ κερδαίνει. 870

Παν τα μαντάτα εδώ κ' εκεί, παντόδες¹⁵ το μαθαίνου.
πολλοί κινούν του ριζικού¹⁶ κ' εις τα φουσάτα πηαίνου.
Γροικά το κι ο Ρωτόκριτος και στέκει και λογιάζει,
η αγάπη όπου 'χε τσ' Αρετής να πάγη τότε βιάζει
και μπιστικιά¹⁷ σα δουλευτής τση χώρας να βουηθήση 875
κι άνε μπορή, το ρήγα του να κάμη να νικήση·

Ο **Βισσέντζος Κορνάρος**, από τους κυριότερους εκπροσώπους της Κρητικής Αναγέννησης, ταυτίζεται με τον γιο του Ιακώβου Κορνάρου και της Ζαμπέτας Ντεμέτζο. Γεννήθηκε στην Τραπεζούντα της Σητείας το 1553 και ήταν γόνος εξελληνισμένης βενετσιάνικης οικογένειας. Μετά το 1590 εγκαταστάθηκε στον Χάνδακα (σημερινό Ηράκλειο), όπου παντρεύτηκε, απέκτησε δύο κόρες και ανέλαβε διοικητικά αξιώματα. Ο αδερφός του Ανδρέας, επίσης συγγραφέας, είχε ιδρύσει εκεί την Ακαδημία λογίων των Stravaganti, μέλος της οποίας έγινε και ο Βισσέντζος. Κορυφαίο του έργο είναι το έμμετρο μυθιστόρημα 10.012 στίχων *Ερωτόκριτος*. Τυπώθηκε για πρώτη φορά στη Βενετία το 1713. Ο ποιητής πέθανε στον Χάνδακα το 1613 ή το 1614 από άγνωστη αιτία και θάφτηκε στο μοναστήρι του Αγίου Φραγκίσκου.

Πηγή: Στέγη Βισσέντζος Κορνάρος

δραστηριότητες

- α)** Πώς παρουσιάζεται ο ρήγας της Βλαχιάς, Βλαντίστρατος; Ποια χαρακτηριστικά του αναφέρονται που τον καθιστούν έναν ικανό στρατηγό;

β) Σε ποιο σημείο του αποσπάσματος αποτυπώνεται ο πόλεμος και οι επιπτώσεις του; Με ποιους τρόπους τον αποδίδει παραστατικά ο ποιητής;

γ) Ποια είναι τα επικά στοιχεία του αποσπάσματος και πώς εκφράζονται;
- Γράψε την ιστορία του πολέμου μέσα από τα μάτια ενός χωρικού ή ενός παιδιού που βλέπει τις μάχες και την καταστροφή και σημειώνει τις σκέψεις του στο ημερολόγιό του. Μπορείς να εστιάσεις στις σκέψεις για τις αλλαγές στη ζωή τους λόγω του πολέμου, τις ελπίδες και τους φόβους για το μέλλον.

¹³ μπορετός: ισχυρός.

¹⁴ τοδεταχιάς: την επόμενη ημέρα, το επόμενο πρωί.

¹⁵ παντόδες: παντού.

¹⁶ ριζικό: τύχη.

¹⁷ μπιστικά (επίρ.): με πίστη, με εμπιστοσύνη, μπιστικός (επιθ.): πιστός, έμπιστος.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Σωτήρης Σκίπης, Η νίκη είναι δική μας

Χτυπά η καμπάνα... Πόλεμος! Βουίζει το χωριό.
Περήφανες υψώνονται σημαίες στον αέρα.
Σκύβουν λεβέντες και φιλούν το χέρι το δεξιό
της μάνας, του πατέρα.

Το τρέμουλο απ' τη φωνή να κρύψουν οι γονιοί
Πασκίζουν, όταν λεν: «Παιδιά, με την ευχή μας!»
Κι αυτοί, αποχαιρετώντας τους ξεσπούν σε μια ιαχή:
«Η Νίκη είναι δική μας!»

Ο **Σωτήρης Σκίπης** (1881-1952) γεννήθηκε στην Αθήνα και πέρασε μέρος των παιδικών του χρόνων στη Λάρισα. Σπούδασε στην Δραματική Σχολή του Εθνικού Θεάτρου και στο Παρίσι Αισθητική και Λογοτεχνία. Περνούσε μεγάλο καιρό της ζωής του στο Παρίσι, όπου διατηρούσε φιλία με τον Ζαν Μορεάς και τον Φρειδερίκο Μιστράλ. Το 1904-1906 εξέδωσε το φιλολογικό περιοδικό «Ακρίτας» μαζί με τον Αρίστο Καμπάνη. Κατά τον Ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940, μαζί με άλλους Έλληνες λογίους, προσυπέγραψε την «Εκκλήση των Ελλήνων Διανοουμένων προς τους Διανοούμενους ολόκληρου του Κόσμου», με την οποία καυτηριάζονταν η κακόβουλη ιταλική επίθεση. Εξέδωσε συνολικά είκοσι έξι ποιητικές συλλογές. Μετέφρασε ποιήματα Γάλλων και Άγγλων ποιητών και το «Ρουμπαγιάτ» του Πέρση Ομάρ Καγιάμ. Επίσης, έγραψε στα Γαλλικά διάφορα έργα και ανθολογίες ελληνικών ποιημάτων. Τέλος, ασχολήθηκε με το θέατρο, έγραψε επιθεωρήσεις, δράματα και κωμωδίες, που παραστάθηκαν στο ελληνικό θέατρο. Το 1922 τιμήθηκε με το Εθνικό Αριστείο Γραμμάτων. Το 1924 διορίστηκε διευθυντής της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών και το 1929 γραμματέας της. Το 1946 εκλέχτηκε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Ανήκε στη Νέα Αθηναϊκή Σχολή. Η ποίησή του ήταν λυρική όσο και δραματική. Μπορεί να καταταχθεί υφολογικά στο όριο της Νέας Αθηναϊκής Σχολής. Με τον όρο αυτό (ή τον όρο γενιά του 1880) αναφέρονται οι Έλληνες ποιητές οι οποίοι επιχειρήσαν να διαφοροποιηθούν από τον Ρομαντισμό της προηγούμενης περιόδου. Χαρακτηριστικά αυτής της Σχολής ήταν η χρήση της δημοτικής γλώσσας, η επιλογή θεμάτων της καθημερινότητας, η αποφυγή του άσκοπου λυρικού στόμφου και τα σύντομα στροφικά σχήματα. Μεγάλο ρόλο στην εξέλιξη αυτής της Σχολής έπαιξε η ανάπτυξη της Λαογραφίας, η οποία τους πρόσφερε νέα θέματα από την ελληνική παράδοση και ιστορία. Τα νεώτερα μέλη της επηρεάστηκαν και από το ρεύμα του Παρνασσισμού και του Συμβολισμού. Σημαντικοί εκπρόσωποι ήταν οι Παλαμάς, Δροσίνης, Καμπάς, Σουρής, Πάλλης Εφταλιώτης, Χατζόπουλος, Μαλακάσης κ.ά.

Πηγή: Φωτόδεντρο

δραστηριότητες

- α)** Τι εκφράζουν τα λόγια των προσώπων στο ποίημα και τι δηλώνεται με τη γλώσσα του σώματός τους;

β) Πώς παρουσιάζεται ο πόλεμος μέσα από τις εικόνες και το ύφος του ποιήματος;

γ) Εντοπίστε στοιχεία που χαρακτηρίζουν το ποίημα ως παραδοσιακό.
- Συντάξτε ένα σύντομο κείμενο από το ημερολόγιο των γονιών του στρατιώτη εκείνη την ημέρα, που να περιγράφει τη σκηνή του αποχαιρετισμού και τα συναισθήματα από την οπτική γωνία ενός από τους γονείς.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Νικηφόρος Βρεττάκος, Ειρήνη είναι όταν

Ειρήνη είναι όταν

Ειρήνη, λοιπόν,
είναι ό,τι συνέλαβα μες απ' την έκφραση
και μες απ' την κίνηση της ζωής. Και Ειρήνη
είναι κάτι βαθύτερο απ' αυτό που εννοούμε
όταν δεν γίνεται κάποτε πόλεμος.

Ειρήνη είναι όταν τ' ανθρώπου η ψυχή
γίνεται έξω στο σύμπαν ήλιος· κι ο ήλιος
ψυχή μες στον άνθρωπο.

Ο **Νικηφόρος Βρεττάκος** (1912-1991) ήταν ποιητής, πεζογράφος και δοκιμιογράφος και θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες ποιητές. Προτάθηκε τέσσερις φορές για Βραβείο Νόμπελ, ενώ έχει τιμηθεί με πολλά άλλα βραβεία. Το έργο του χαρακτηρίζεται από έντονο λυρισμό και μπορεί να χωριστεί σε τέσσερις περιόδους, που χαρακτηρίζονται διαδοχικά: από την πεσιμιστική διάθεση του νεοελληνικού συμβολισμού (1929-38), από αγωνιστικότητα και αισιοδοξία (1939-50), από την ενασχόληση με πρωταρχικές έννοιες, όπως η αγάπη, η φύση, το φως και η αγνότητα (1961-74) και στην τελευταία φάση από μια επιστροφή στην αισιοδοξία, την εγρήγορση και την επανάσταση (1975-90). Έχοντας ζήσει έντονα όλα τα πολιτικά και πολεμικά γεγονότα που σημάδεψαν την πρόσφατη ιστορία της χώρας (πήρε μέρος στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο και την αντίσταση, αυτοεξορίστηκε στη διάρκεια της χούντας κλπ.), ο Ν. Βρεττάκος καταγράφει άμεσα ή έμμεσα στο έργο του το κλίμα της κάθε περιόδου μέσα από μια ιδιαίτερα προσωπική, λυρική και συναισθηματική ματιά. Τα έντονα ιστορικοκοινωνικά γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, της Αντίστασης και του Εμφυλίου, σε συνδυασμό με προσωπικές δυσκολίες στη ζωή του, τον σημάδεψαν και έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη γραφή του. Παρά τις όποιες διαφοροποιήσεις στο έργο του, βασικό στοιχείο για τον ποιητή παραμένει πάντα η αγάπη και η δύναμή της.

Πηγή: Φωτόδεντρο

δραστηριότητες

1. Ποια είναι η σημασία της ειρήνης για τον ποιητή;
2. «Ειρήνη είναι όταν...». Να συνεχίσεις, συμπληρώνοντας τρεις δικούς σου στίχους.

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Γιώργος Σεφέρης, Τελευταίος Σταθμός

Πάλι τα ίδια και τα ίδια, θα μου πεις, φίλε.
Όμως τη σκέψη του πρόσφυγα τη σκέψη του αιχμάλωτου
τη σκέψη
του ανθρώπου σαν κατάντησε κι αυτόςπραμάτεια¹⁸
δοκίμασε να την αλλάξεις, δεν μπορείς.
Ίσως και να 'θελε να μείνει βασιλιάς ανθρωποφάγων
ξοδεύοντας δυνάμεις που κανείς δεν αγοράζει
να σεργιανά μέσα σε κάμπους αγαπάνθων¹⁹
ν' ακούει τα τουμπελέκια²⁰ κάτω απ' το δέντρο του μπαμπού,
καθώς χορεύουν οι αυλικοί με τερατώδεις προσωπίδες.
Όμως ο τόπος που τον πελεκούν και που τον καίνε σαν
το πεύκο, και τον βλέπεις
είτε στο σκοτεινό θαγόνι, χωρίς νερό, σπασμένα τζάμια,
νύχτες και νύχτες
είτε στο πυρωμένο πλοίο που θα βουλιάξει καθώς το δεί-
χνουν οι στατιστικές,
ετούτα ρίζωσαν μες στο μυαλό και δεν αλλάζουν
ετούτα φύτεψαν εικόνες ίδιες με τα δέντρα εκείνα
που ρίχνουν τα κλωνάρια τους μες στα παρθένα δάση
κι αυτά καρφώνονται στο χώμα και ξαναφυτρώνουν·
ρίχνουν κλωνάρια και ξαναφυτρώνουν δρασκελώντας
λεύγες και λεύγες·
ένα παρθένο δάσος σκοτωμένων φίλων το μυαλό μας.
Κι α σου μιλώ με παραμύθια και παραβολές
είναι γιατί τ' ακούς γλυκότερα, κι η φρίκη
δεν κουβεντιάζεται γιατί είναι ζωντανή
γιατί είναι αμίλητη και προχωράει·
Στάζει τη μέρα στάζει στον ύπνο
μνησιπήμων²¹ πόνος.

¹⁸ πράματεια: εμπόρευμα.

¹⁹ αγαπάνθος: φυτό ιθαγενές της Αφρικής, που καλλιεργείται και στην Ελλάδα ως καλλωπιστικό.

²⁰ τουμπελέκι: είδος τυμπάνου.

²¹ μνησιπήμων πόνος: Αισχ. Αγαμέμνων, στ. 179: «στάζει δ' ἀνθ' ὕπνου πρὸ καρδίας μνησιπήμων πόνος» (στάζει στον ύπνο, μπρος στην καρδιά, της συμφοράς ο καημός) (Σημ. του ποιητή).

Ο **Γιώργος Σεφέρης** (πραγματικό όνομα Γιώργος Σεφεριάδης, 1900-1971) γεννήθηκε στις 29 Φεβρουαρίου/13 Μαρτίου του 1900 στη Σμύρνη της Μικράς Ασίας και ήταν γιος του Στυλιανού και της Δέσπως Σεφεριάδη (το γένος Τενεκίδη). Το 1914, με την αρχή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η οικογένεια Σεφεριάδη μετακομίζει στην Αθήνα, όπου ο Σεφέρης τελειώνει το Γυμνάσιο το 1917. Κατόπιν θα μεταβεί στο Παρίσι, όπου και θα σπουδάσει Νομικά ως το 1924. Ήδη, όμως, από το 1918 θα εκδηλωθεί η αγάπη του για την ποίηση και θα αρχίσει να γράφει στίχους. Στα χρόνια των σπουδών του, όντας στο εξωτερικό, έχει την ευκαιρία να έρθει σε άμεση επαφή με τα λογοτεχνικά ρεύματα της εποχής. Το πρώτο έργο του Γιώργου Σεφέρη είναι η συλλογή *Στροφή* που δημοσιεύτηκε το 1931. Η συλλογή του αυτή δημιούργησε ποικίλες αντιδράσεις, καθώς έφερνε έναν αέρα ανανέωσης στην ελληνική ποίηση. Ακολούθησαν η *Στέρνα* (1932) και το *Μυθιστόρημα* (1935). Το 1963 τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας. Αφότου αποσύρεται από τη διπλωματική του σταδιοδρομία, αφοσιώνεται ολοκληρωτικά στο λογοτεχνικό του έργο, μέχρι τον θάνατό του, το 1971. εν μέσω της δικτατορίας και κατόπιν της «Δήλωσής» του το 1969, προσέλαβε τον χαρακτήρα εκδήλωσης εναντίον του καθεστώτος των συνταγματαρχών.

Πηγή: βιβλιονέτ

δραστηριότητες

1. Ποιος μιλάει στο ποίημα, σε ποιον/ποιους απευθύνεται και ποιο μήνυμα θέλει να μας μεταφέρει;
2. Προσπάθησε να μπεις στη θέση του «φίλου» του ποιητικού υποκειμένου. Τι θα του απαντούσες σ' ένα σύντομο ποίημα πέντε στίχων;

ΚΕΙΜΕΝΟ 5

Λύντια Στεφάνου, [ο παλιός εκείνος κόσμος]

LI

Ο παλιός εκείνος κόσμος τέλειωσε οριστικά.

Όχι πια τα κοντάρια, ούτε τ' αυτόματα.
Τον πόλεμο που φέρνει μόνο πόλεμο
Μην ανυψώσεις στην ψυχή σου.
Ήρθε πια η ώρα ν' αρνηθείς και να λυθούν
Της έχθρας οι όρκοι.

Καθώς βουτάει στον ωκεανό και ξαναβγαίνει το θαλασσινό πουλί

Τώρα
Γεννήσου.»

Η ποιήτρια, δοκιμιογράφος και μεταφράστρια **Λύντια Στεφάνου** (1927-2013) γεννήθηκε στην Αθήνα με πατρικό όνομα Γεωργούλη. Τέλειωσε το πειραματικό γυμνάσιο του Πανεπιστημίου Αθηνών, τη Σχολή Ρυθμικής και Ορχηστρικής Τέχνης της Κούλας Πράτσικα, το Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών (1943-1946), το Ελληνοαμερικανικό Κολλέγιο Pierce (1946-1947) και τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (νομική και πολιτικές επιστήμες, 1945-1949). Ακολουθώντας τον διπλωμάτη σύζυγό της Αλέξανδρο Στεφάνου, ταξίδεψε μαζί του στην Ιερουσαλήμ, την Άγκυρα, τη Λευκωσία, τη Σόφια, τη Γενεύη, το Λονδίνο και την Καμπέρα της Αυστραλίας, μεταξύ 1953-1979. Ιδρύτρια της γκαλερί Μέρλιν (1963) και ιδρυτικό μέλος των περιοδικών *Παλμός* (1944-1945), *Αιγαίο* (1945) και *Στάχυς* (1950-1951). Στη λογοτεχνία πρωτοεμφανίστηκε το 1944 με δημοσιεύσεις στο περιοδικό *Νεανική Φωνή* και στον *Παλμό*. Το 1958 κυκλοφόρησε η πρώτη ποιητική συλλογή της, με τίτλο *Ποιήματα*. Ακολούθησαν οι συλλογές *Τοπία από την καταγωγή και την περιπλάνηση του Υκ* (1965), *Έξι επεισόδια από τον κύκλο των τεράτων* (1971), *Τα μεγάφωνα* (1973), *Οι λέξεις και τα πράγματα* (1983) και τα δοκιμακά κείμενα *Το πρόβλημα της μεθόδου στη μελέτη της ποίησης* (1972), *Γενικά και ειδικά για την ποίηση* (1993). Μετέφρασε στα ελληνικά έργα των Guillaume Apollinaire, C. M. Bowra, Claude Mosse, Jacqueline de Romilly και Dylan Thomas. Το 1973 τιμήθηκε με το Β΄ Κρατικό Βραβείο Κριτικής-Δοκιμίου για τη μελέτη της *Το πρόβλημα της μεθόδου στη μελέτη της ποίησης* και το 1994 με το Κρατικό Βραβείο Δοκιμίου για το *Γενικά και ειδικά για την ποίηση*. Η Λύντια Στεφάνου τοποθετείται στη μεταπολεμική ελληνική ποίηση. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 ήταν ανάμεσα στα ιδρυτικά μέλη του *Συμποσίου Ποίησης* στην Πάτρα, στο οποίο παρουσίασε το έργο πολλών νέων ποιητών. Επίσης, πρωτοστάτησε στην ίδρυση της Εταιρείας Συγγραφέων το 1981 και έπαιξε σημαντικό ρόλο στη θέσπιση της Παγκόσμιας Ημέρας Ποίησης το 1997, προτείνοντας να καθιερωθεί η 21η Μαρτίου, ημέρα της εαρινής ισημερίας, ως η ημέρα εορτασμού της ποίησης. Πέθανε στην Αθήνα το πρωί της 6ης Φεβρουαρίου 2013, από τα σοβαρά προβλήματα υγείας που αντιμετώπιζε, σε ηλικία 86 ετών. Σε μεταθανάτια έκδοση εκδόθηκε το σύνολο του ποιητικού της έργου, δημοσιευμένου και ανέκδοτου (*Απαντα τα ποιήματα*, 2018), και τα αθησαύριστα και ανέκδοτα θεωρητικά και κριτικά της κείμενα (*Κριτικές μελέτες και σημειώματα*, 2019).

Πηγή: βιβλιονέτ

δραστηριότητες

- α)** Ποιες είναι οι προτροπές της ποιήτριας;
β) «Καθώς βουτάει στον ωκεανό και ξαναβγαίνει το θαλασσινό πουλί/Τώρα/Γεννήσου». Να συζητήσετε σε ομάδες το περιεχόμενο των στίχων. Ποιες σκέψεις και προβληματισμοί σας δημιουργούνται για το μέλλον της ανθρωπότητας;
- Με αφορμή το ποίημα της Λύντιας Στεφάνου προβληματίζεσαι σχετικά με τον πόλεμο. Γράψε τις σκέψεις σου σε μια σελίδα ημερολογίου (100-150 λέξεις).

ΚΕΙΜΕΝΟ 6

Γιώργος Ιωάννου, Εν ταις ημέραις εκείναις...

Από ψηλά, από την πίσω μεριά του σπιτιού, βλέπαμε από την πρώτη μέρα κιόλας το εξής φαινόμενο: Είχαν ανοίξει τα εβραϊκά μαγαζιά από πίσω και τα άδειαζαν... Και έβλεπες κρεβάτια, μπουφέδες, ντουλάπες, καναπέδες, κομοδίνα, να ανεβαίνουν με σχοινιά σε δεύτερα και τρίτα πατώματα, που βέβαια δεν φαίνονταν από τον δρόμο. Όλα αυτά μέσα σε φοβερή βιασύνη και σε αγωνιώδεις κινήσεις. Σε λίγες μέρες, οι Γερμανοί μοίρασαν τα μαγαζιά σε διάφορους τύπους, που ίσως μπορεί να φανταστεί κανείς πώς τους διάλεξαν. Αλλά τα μαγαζιά βρέθηκαν άδεια και αυτό ήταν μια καλή, αν και η μόνη, τιμωρία τους.

Στην αρχή νομίζαμε πως τους Εβραίους τους φορτώνουν αμέσως στα τραίνα. Ύστερα μάθαμε ότι τους στοιβάζουν στον σταθμό, στον πανάθλιο συνοικισμό του βαρώνου Χιρς, που τον είχαν περιφράξει με βαριά συρματοπλέγματα, από τα οποία μερικά σώζονται ακόμη μέχρι σήμερα. Από κει τους παίρναν ομάδες ομάδες και τους στέλναν με εμπορικά κατάκλειστα τραίνα προς τα πάνω. Άλλωστε, γρήγορα μάθαμε τα πράγματα από πρώτο χέρι.

Ο πατέρας μου ήταν μηχανοδηγός, οδηγούσε τραίνα ...

Ένα βράδυ, αργά, γύρισε ιδιαίτερα φαρμακωμένος. Είχε οδηγήσει ένα τραίνο με Εβραίους μέχρι τη Νις.²² «Μεγάλο κακό γίνεται με τους Εβραίους», έλεγε. «Τους πηγαίνουν με εμπορικά βαγόνια κατάκλειστα, χωρίς τροφή και νερό. Ακόμα και χωρίς αέρα. Οι Γερμανοί μάς αναγκάζουν να σταματάμε το τραίνο μέσα στις ερημιές, για να γίνει το ξάφρισμα. Μέσα από τα βαγόνια κλωτσάνε και φωνάζουν. Δεν είναι μόνο για νερό και αέρα, αλλά και για να βγάλουν τους πεθαμένους. Έβγαλαν από ένα βαγόνι ένα παιδάκι σαν τον Λάκη μας», είπε και χάιδεψε τον αδελφό μου. Απάνω σ' αυτό τον έπιασαν τα κλάματα. Τρανταχτά κλάματα με λυγμούς. «Οι Γερμανοί δεν μπορούν να περπατήσουν, από τα ρολόγια, τα βραχιόλια και τα περιδέραια, που μαζεύουν με το πιστόλι στο χέρι. Μού πέταξαν και μένα αυτά». Ήταν κάτι άχρηστα ρολόγια, που δε δουλεύαν και ίσως να τα έχω ακόμα κάπου.

Έκανε και άλλα τέτοια τραίνα αργότερα με την ίδια πάντα σύγχυση. Μα μιλούσε με φρίκη για την κόλαση του στρατοπέδου του σταθμού. Οι Γερμανοί είχαν βάλει άγριο χέρι στις γυναίκες. Οι Εβραίοι του σταθμού είχαν καταρρακωθεί. Η πείνα, η βρώμα, οι αρρώστιες, οι κτηνωδίες. Τώρα διαβάζουμε πως οι Εβραίοι της Ελλάδας έφταναν ιδιαίτερα αδυνατισμένοι και οδηγούνταν οι περισσότεροι κατευθείαν στους φούρνους...

²² Πόλη της Σερβίας.

Ο **Γιώργος Ιωάννου** [1927-1985] (ψευδώνυμο του Γιώργου Σορολόπη) ήταν γιος του Ιωάννη Σορολόπη, υπαλλήλου των σιδηροδρόμων και της γυναίκας του Αθανασίας. Η οικογένειά του κατέφυγε στη Θεσσαλονίκη από την Ανατολική Θράκη, μετά από οικονομική καταστροφή της, και μετά από τον Γιώργο απέκτησε τρία ακόμη παιδιά. Ο Ιωάννου πέρασε τα μαθητικά του χρόνια στη Θεσσαλονίκη και κατά τη διάρκεια του ελληνοϊταλικού πολέμου στη Χαλκιδική και την Αθήνα. Σπούδασε φιλολογία στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο (1947-1950), όπου διέτελεσε και βοηθός καθηγητής στην έδρα Αρχαίας Ιστορίας (1954). Από το 1956 και ως το 1971 εργάστηκε ως φιλόλογος σε διάφορα -ιδιωτικά και δημόσια- σχολεία της Ελλάδας και στη Βεγγάζη της Λιβύης. Το 1971 μετατέθηκε σε αθηναϊκό γυμνάσιο και λίγο αργότερα στο Υπουργείο Παιδείας, όπου παρέμεινε ως το τέλος της ζωής του. Από το 1978 ως το 1982 κυκλοφόρησε το περιοδικό Φυλλάδιο με δική του επιμέλεια και συγγραφή κειμένων. Η πρώτη του εμφάνιση στο χώρο της λογοτεχνίας σημειώθηκε το 1954 με την ποιητική συλλογή *Ηλιοτρόπια*. Ασχολήθηκε με την πεζογραφία, το θέατρο, το δοκίμιο, το χρονογράφημα, τις μεταφράσεις αρχαιοελληνικών κειμένων και τη λαογραφία. Πήρε μέρος σε ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές και δημοσίευσε κείμενά του στον περιοδικό και ημερήσιο Τύπο. Πέθανε από μετεγχειρητική επιπλοκή στην Αθήνα σε ηλικία πενήνταοχτώ χρόνων. Κηδεύτηκε στη Θεσσαλονίκη. Το έργο του Γιώργου Ιωάννου τοποθετείται στη μεταπολεμική ελληνική λογοτεχνία και ηηγάζει από τις προσωπικές εμπειρίες του συγγραφέα από την εποχή της γερμανικής κατοχής, της εθνικής αντίστασης και του εμφυλίου στην Ελλάδα. Στην πεζογραφία του, από την οποία έγινε κυρίως γνωστός, απεικονίζεται μέσω της μονομερούς αφήγησης και του εσωτερικού υποβλητικού λόγου του μια ολόκληρη εποχή (από τη γερμανική κατοχή ως τη μεταπολίτευση και την μετέπειτα περίοδο) που σφράγισε τη νεοελληνική ιστορία. Το ποιητικό του έργο, έντονα ερωτικό, τοποθετείται στην ομάδα του Κύκλου του περιοδικού *Διαγώνιος*, ενός από τα σημαντικότερα μεταπολεμικά λογοτεχνικά περιοδικά της Θεσσαλονίκης, και στο οποίο ο Ιωάννου υπήρξε βασικός συνεργάτης.

Πηγή: Εταιρεία Συγγραφέων

δραστηριότητες

1. Ποια είναι τα συναισθήματα και οι σκέψεις του πατέρα και του αφηγητή για τον διωγμό των Εβραίων; Με ποιες λέξεις και εκφραστικά μέσα αποτυπώνονται;
2. Νομίζετε πως το συγκεκριμένο κείμενο θα μπορούσε να έχει γραφτεί στην εποχή μας; Ποιες αλλαγές μπορείτε να προτείνετε, ώστε να γίνει επίκαιρο;

ΚΕΙΜΕΝΟ 7

Θανάσης Κωσταβάρας,

Το Λάμδα της άλλης Οδύσσειας ή Μνήμες από τον εμφύλιο

ψυχή δ' ἤνυτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.

ΟΔΥΣΣΕΙΑ Λ 222

Είδα πάλι εκείνο το σκοτεινό νταμάρι.

Τον γκρίζο θράχο όπου καρφώναν τα όνειρα.

Είδα το κίτρινο του φόβου, το μαύρο της απόγνωσης.

Κι είδα το αίμα που κυλούσε μέσα στη γούρνα κόκκινο.

Και λίγο λίγο έπαιρνε άλλο χρώμα, γινόταν άδειο πρόσωπο.

Γινόταν τρυφερό χορτάρι, που έβγαινε μέσα απ' την κρύα πέτρα.

Και δε ζητούσε εκδίκηση.

Μόνο ρωτούσε και ρωτούσε κι απαιτούσε απόκριση:

Αν στον απάνω κόσμο τ' αδέρφια ακόμα αλληλοσφάζονταν.

Ο **Θανάσης Κωσταβάρας** (1927-2007) πολέμησε στις τάξεις του ΕΛΑΣ εναντίον των Γερμανών και τραυματίστηκε το 1944. Σπούδασε Οδοντιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το 1946 και το 1952-1954. Διέκοψε για κάποιο διάστημα τις σπουδές του, επειδή εξορίστηκε στη Μακρόνησο. Εργάστηκε ως οδοντίατρος. Το 1953 εμφανίστηκε στη λογοτεχνία με την ποιητική συλλογή *Πρελούνια*, την οποία, όμως, αποκήρυξε αργότερα. Συνεργάστηκε με τα περιοδικά *Επιθεώρηση Τέχνης*, *Αντί*, *Λέξη*, *Μανδραγόρας*. Ήταν ένα από τα ιδρυτικά μέλη της Εταιρείας Συγγραφέων. Ανήκει στην πρώτη μεταπολεμική γενιά. Η ποίησή του χαρακτηρίζεται «ποίηση της ήττας» (όπως και η ποίηση των Μανόλη Αναγνωστάκη, Τάσου Λειβαδίτη και άλλων ποιητών της γενιάς αυτής). Ο όρος «ποίηση της ήττας» εισήχθη από τον Βύρωνα Λεοντάρη, σ' ένα κείμενό του, του 1963, με θέμα τα ποιήματα «Ο γυρισμός» του Θ. Κωσταβάρα και «Μαθητεία» του Τίτου Πατρίκιου. Στο κείμενο αυτό έχουν θεθεί ως μότο στίχοι του Κωσταβάρα Προσοχή: ο Λεοντάρης επισημαίνει ότι ως «ποίηση της ήττας» εννοείται η ήττα της ανθρωπότητας και του πολιτισμού και όχι η στρατιωτικοπολιτική ήττα της Αριστεράς. Η συγκεκριμένη ποίηση δεν παραπέμπει σε ηττοπάθεια ή συνθηκολόγηση. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τον Κωσταβάρα. Γράφει ο Σάββας Μιχαήλ σε αφιέρωμα του περιοδικού *Μανδραγόρας*: «Η πορεία της ποίησης του Κωσταβάρα μέσα από την ιστορική απόγνωση, είναι μαθητεία αξιοπρέπειας. (...) Ο Κωσταβάρας είναι ταπεινός, συχνά ταπεινωμένος, αλλά συγκλονιστικά αξιοπρεπής». Σε όλο του το έργο ως τη συλλογή *Οι μεταμορφώσεις των κήπων* (2003) υπάρχει το συναίσθημα του φόβου το οποίο εκφράζεται σταθερά σ' όλο του το έργο: Γράφει:

«Με τον φόβο πάντα πορεύθηκα / με τον φόβο συνεχίζω να διασχίζω τον κόσμο».

Έργα του έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά, πολωνικά, γαλλικά, γερμανικά.

Πηγή: Εταιρεία Συγγραφέων

δραστηριότητες

- α)** Με ποιες εικόνες η ποιητική φωνή παρουσιάζει το τοπίο και την κατάσταση που επικρατεί;
β) Ποια ατμόσφαιρα δημιουργούν οι εικόνες; Ποια συναισθήματα σας γεννούν;
- Συνέχισε το ποίημα, γράφοντας τη δική σου «ποιητική απάντηση» σε 2-3 στίχους, στη φράση «Αν στον απάνω κόσμο τ' αδέρφια ακόμα αλληλοσφάζονταν».